

Kuvasto ry:n lausunto eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Kiitämme mahdollisuudesta lausua otsikkoasiasta.

Konteksti:

Luovat alat ovat kasvuala, jonka talous on kooltaan noin 16,7 miljardia euroa. Ne työllistävät noin 130 000 henkilöä ja niiden osuus BKT:sta on 3,2 % ja työllisyydestä 2,9 %. Luovien alojen kasvupotentiaali koko yhteiskunnalle on suuri. Tätä kasvua tulee nykyisessä taloustilanteessa vauhdittaa.

Kuvaston viestit:

- Kulttuurilaitosten kokoelmataiteen digitalisointiin tulee investoida, jotta voidaan varmistaa taiteilijalle korvauksen teoksensa käytöstä. Esitämme 1–1,5 miljoonaa euroa momentille 29.80.41 (eräät käyttöoikeuskorvaukset)
- Yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän uudistaminen markkinaehtoiseksi olisi valtiolle kustannuksia aiheuttamaton keino edistää luovia aloja, ja se pitää välittömästi toteuttaa.

Luovien alojen kasvuun on panostettava

Hallituksen omien linjausten toteuttaminen luovien alojen kasvun osalta edellyttää aktiivisia kasvutoimia, jotka vahvistavat luovien alojen rakenteita, tukevat kansainvälistymistä ja mahdollistavat uusien sisältöjen ja palveluiden kehittämisen. Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko asettaa tavoitteeksi alan kasvun ja kansainvälistymisen vauhdittamisen, rahoituksen varmistamisen kulttuuri- ja luovilla aloilla sekä visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmän kehittämisen. Hallituksen viime kesänä julkaisema luovien alojen kasvustrategia haluaa rakentaa luovista aloista yhden keskeisen Suomen kestävä kasvua ja yhteiskunnan hyvinvointia rakentavista toimialoista.

Tuetaan kulttuuriperintöaineistojen digitaalista saavutettavuutta: turvataan taiteilijalle korvaus

Valtion talousarviossa todetaan: ”valtion talousarviolla tuetaan kulttuuriperintöaineistojen digitaalista saavutettavuutta.” Tällä tarkoitetaan kulttuuriperintölaitosten, kuten taidemuseoiden, kokoelmissa olevien teosten digitoimista ja avaamista yleisön saataville verkkoon. Taidemuseoiden kohdalla digitaalinen saavutettavuus toteutuu tällä hetkellä vain murto-osan tapauksessa.

Kulttuuriperintölaitokset tarvitsevat tekijänoikeudenhaltijoiden luvan teosten käyttöön. Haasteena on kuitenkin, että laitosten määrärahat ovat rajalliset. Siitä huolimatta taiteilijoille on maksettava tekijänoikeuslain mukainen kohtuullinen korvaus. Taiteilijalle maksettavat tekijänoikeuskorvaukset eivät sisälly teosten digitointiin varattuihin määrärahoihin.

Siksi on huolehdittava, että taiteilijan oikeus lain edellyttämään korvaukseen voi tosiasiassa toteutua.

Sivistysvaliokunta on korostanut pitkäjänteisen ratkaisun tarvetta: ”Valiokunta korostaa, että museoiden kokoelmien digitaalisen saatavuuden turvaamiseksi on tarpeellista löytää kestävä ja pitkäjänteinen ratkaisu.” (Valiokunnan mietintö SiVM 9/2022 vp— HE 157/2022 vp).

Kuvaston ja Suomen museoliiton *Taidekokoelmat verkkoon* -sopimus mahdollisti kuvataiteen kokoelmien avaamisen digitaalisesti yleisölle vuosina 2017–2024. Sopimus perustui tekijänoikeuslain sopimussisenssiin, ja vuonna 2023 mukana oli 45 Suomen museoliiton jäsenmuseota. Digitaalisesti saatavilla oli parhaimmillaan noin 32 000 kokoelmiin kuuluvaa taideteosta lähes 4 000 taiteilijalta museoiden verkkosivustoilla ja Finna.fi-palvelussa. Taiteilijat saivat vuosittain tekijänoikeuskorvauksia kokoelmateosten digikäytöstä.

Vuonna 2023 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus sopimukselle kuitenkin päättyi 2023 ja sopimuksesta irtautui sen vuoksi 19 museota. Sopimuksen ulkopuolelle jääneet museot joutuivat poistamaan teoksensa verkosta.

Sopimuksen rinnalla valtio on tehnyt taidekokoelmien digitointiin vuosien aikana huomattavia investointeja. Vuosina 2020–2022 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi museokokoelmien digitointiin, julkaisuun ja saavutettavuuteen, sekä Digimuseon kehittämiseen 465 200 euroa. Vuosina 2014 ja 2016 Kansallisgallerialle myönnettiin digitointihankkeisiin, tekniseen infraan sekä tietojärjestelmiin yhteensä 382 000 euroa. Kyseiset investoinnit ovat yhteensä 847 200 euroa. Mikäli teoksia ei voi jatkossa tarjota yleisölle, merkitsee se samalla olennaisilta osin näiden investointien menettämistä.

Tilanne vaarantaa kulttuuriperinnön saavutettavuuden ja on ristiriidassa Suomen hallituksen digitalisaatiotavoitteiden kanssa.

Kuvasto on tarjonnut yksittäisille museoille vuoden 2025 alusta lukien uudistettua, joustavaa hintamallia, jotta sopimuksia ei tarvitsisi purkaa. Sopimuksen tehneitä museoita on 22. Kompromissi on kokonaisuuden näkökulmasta kuitenkin liian suuri: vuodelle 2025 kokonaiskorvaus on vain 66 311 euroa. Tämä korvaus jakautuu 14 000 teokselle ja arviolta 2 000 taiteilijalle. Hallinnoinnin kustannus on siten suhteeton.

Sopimusrakennetta tukee valtion talousarvion momentti 29.80.41 (*eräät käyttöoikeuskorvaukset*). Momentilla on tällä hetkellä nolla euroa. Kuvasto on esittänyt 1–1,5 miljoonaa euroa kyseiselle momentille vuodesta 2024 alkaen. Kyse ei ole harkinnanvaraisesta tuesta vaan EU-direktiiviin ja tekijänoikeuslakiin perustuvasta oikeudesta joka on voimassa kaikissa EU-maissa. Rahoitus mahdollistaa taidemuseoiden digitaalisten yleisöpalvelujen kehittämisen, lainmukaiset korvaukset ja siten sopimusten jatkumisen. Hyödyt koituvat suurelle yleisölle, museoille sekä taiteilijoille. Sopimusrakennetta ja sen rahoitusta tarvitaan erityisesti tulevaisuuden takia; sen kautta voidaan tehokkaasti edistää myös uusia innovaatioita sekä museoita, taiteilijoita ja yhteiskuntaa hyödyttävää sisältöliiketoimintaa.

Hyvitysmaksun uudistus pitää käynnistää

Yksityisen kopioinnin hyvityksen 50 % leikkaus säilyi budjetissa. Tämä heikentää luovaa alaa entisestään. Vaikutukset ovat rajuja. Ruohonjuuritason rahoitus esimerkiksi Kuvaston yhteydessä toimivan VISEK:n kautta pienenee merkittävästi. VISEK joutui jo perumaan vuoden 2025 apurahahaun kokonaan.

Yksityisen kopioinnin hyvityksessä on kyse lakiin ja EU-direktiiviin perustuvasta korvauksesta, jota maksetaan kaikissa EU-maissa. Mikäli hallitus ei ole valmis budjetoimaan lain edellyttämää kohtuullista summaa, sen tulisi ripeästi edistää järjestelmän uudistamista eurooppalaisen mallin mukaisesti. Tämä toisi valtiolle säästöä, joka mahdollistaisi kulttuurin tuen kasvattamisen valtion menoja lisäämättä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä on Suomessa EU-oikeuden vastainen. Nykyinen malli tuottaa vain 5,5 miljoonaa euroa vuodessa, vaikka tekijöille aiheutuva haitta on arvioitu 46 miljoonaksi euroksi. Hallituksen tulisiikin mitä pikimmiten käynnistää

vaaditut lisäselvitykset ja toimenpiteet järjestelmän uudistamiseksi. Uudistamalla järjestelmä markkinaehtoiseksi – esimerkiksi laite- tai nettiliittymämaksun kautta – voidaan:

- Säästää valtion budjetista 5,5 miljoonaa euroa, joka tarvittaisiin kipeästi muuhun kulttuurin tukemiseen
- Lisätä luovan alan omia tuloja
- Vahvistaa alan rakenteita, kuten AVEK, VISEK ja Musiikin edistämissäätiö

Helsingissä lokakuun 14. päivänä 2025

Kunnioittavasti

Tommi Nilsson
Toiminnanjohtaja

